

SPOR ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ÇÖZÜMLEME: SPOR MERKEZLERİ (SAMSUN ÖRNEĞİ)

Recep CENGİZ*

Mehmet Yalçın TAŞMEKTEPLİĞİL*

Özet

Spor, toplumsal alanda başta sağlıklı kalma olmak üzere haz, eğlence, kazanç ve mutluluk gibi çeşitli işlevler üstlenmektedir. Bu nedenle toplumun üyeleri için her türden spor tercihi, hem toplumsal nüfus bileşenlerine hem de sosyal değer ve normlara bağlı olarak belirginleşmektedir. Bu itibarla spor ve spor salonları her toplumun kültüründen beslenerek çeşitlilik ve normatif özellikler kazanmaktadır. Bu bağlamda spor salonları, fizik kondisyonu iyileştirmeyi amaçlayan her bireye, sporun rasyonalite edilmesine ve kurumsal nitelik kazanmasına imkan sağlamaktadır. Araştırma, Spor salonlarının işlevselliğini çeşitli nüfus bileşenleri çerçevesinde hem teorik hem de pratik olarak değerlendirmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyoloji, sosyal değer, sosyal norm, spor salonu

A SOCIOLOGICAL ANALYSIS ON SPORTS: SPORTS CENTERS (SAMSUN EXAMPLE)

Abstract

Sports undertake a variety of functions such as fun, entertainment, gain and happiness, especially in the social field. Therefore, the choice of sports of every kind for members of the community becomes obvious based on both societal population components and social values and norms. In this respect, sports and sports halls gain diversity and normative features by feeding from the culture of each society. In this context, gyms help every individual who aim to improve physical fitness, rationalization of sports and making sports gain an institutional rationality. The purpose of the study is to evaluate the functionality of the gym both theoretically and practically within the framework of various population components.

Keywords: Sociology, social value, social norm, gymnasium.

1. GİRİŞ

Spor kavramı, spora yüklenen anlam ve araçların çokluğu, içerdiği çeşitlilik, toplumdan topluma değişen tarihsel arka planının olması ve günlük dilde kullanım biçimi vb durumlar sebebiyle tanımlanmasında oldukça güçlük çekilen bir olgudur. Bu nedenle burada vereceğimiz tanımlar genel-geçer tanımlamalar olmayıp subjektif özellikler içeren tanımlamalardır. Bu bağlamda spor kavramı değişik şekillerde şöyle tanımlanabilir. Bunlardan birincisi, “bireyin doğal çevresini beşeri çevre haline çevirirken elde ettiği kabiliyetleri geliştiren, belirli kurallar altında araçlı veya araçsız bireysel veya toplu olarak boş zaman faaliyeti kapsamı içinde veya tam zamanını alacak şekilde meslekleştirerek yaptığı sosyalleştirici, toplumla bütünleştirici, ruh ve fiziği geliştiren rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir olgudur” (Erkal, 1998: 119-120). İkincisi ise, tek başına veya toplu olarak yapılan,

* Doç. Dr. Ondokuzmayıs Üniversitesi Yaşar Doğu Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu/Samsun
myalcint@omu.edu.tr

* Doç. Dr. Ondokuzmayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü/Samsun
sosyoloji1983@hotmail.com

kendine özgü kuralları olan genelde yarışmaya dayanan bedensel ve zihinsel yeteneklerinin gelişmesini sağlayan eğitici ve eğlendirici uğraşlardır (Morpa Spor Ansiklopedisi, 1998). Aynı şekilde spor, “yenme ve muktedir olma gibi insan iç güdüsünün tatminini amaç edinen belirli kurallar içerisinde yapılan rekabete dayalı sosyalleştirici ve bütünleştirici bir olgudur” (DPT, 1983). Bu tanımlar analiz edildiğinde, spor için fiziksel efor, organizasyon, kurallar, amaçlar, rekabet/yarışma ve yönelim gibi çeşitli unsurlar varlık kazanmaktadır. Bu bağlamda sporu, farklı amaçlar, değerler ve normlar tarafından yönlendirilen, performans ilkesine dayalı, bilinçli olarak zorlukların oluşturulmasını ve bunların aşılmasını hedefleyen bedensel faaliyetler olarak tanımlamak mümkündür.

Genellikle birden fazla birey ve grupla yapılan bir aktivite olan spor, toplumdan topluma ve aynı bir toplumda zamandan zamana değişebilen sosyolojik bir olgudur. Sporun aileden dine eğitimden siyasete geniş bir yelpazede kuşatıldığı ve belirlendiği söylenebilir. Nitekim kültürlerin temelini oluşturan değer yargıları, gelenek ve görenekler fertlerin spora karşı tutumlarının belirlenmesinde de etkili olurlar (Taşmektepligil ve İmamoğlu, 1996: 41-51). Bunun din açısından tipik göstergesi, her dinin kendine özgü sportif faaliyetleri belirleyen ve sınırlandıran bir inanç ve ritüel içermesidir. Örneğin İspanya’da yapılan boğa güreşlerinin İslam dünyasında benimsenmemesi bu bağlamda değerlendirilebilir. Aynı şekilde spor, onun alanlarının (dallarının) benimsenmesi ya da değerlendirilmesi açısından sosyal tabaka, sınıf ve etnik gruplar arasında da farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin, bowling üst tabaka ya da sınıfa işaret eden bir elit sporu olarak tanımlanabilir. Bu nedenle sportif faaliyetlerin toplumdaki yerini, işlevini ve diğer sosyal kurumlarla ilişkilerini belirleme, farklı gruplar ve sosyal kategorilerdeki işlevselliğini ortaya koymak genelde sosyolojinin özelde ise spor sosyolojisinin amaçları arasındadır.

Spor, birbirinden farklı hatta birbiriyle çelişen çok yönlü faaliyetler olarak değerlendirilebilir. Bunlar eğlenmekten, dinlenmeye ve hoşça vakit geçirmekten, sağlığın korunması, sosyal çevre edinme yâda ekonomik gelir elde etmeye kadar geniş bir yelpazede ele alınabilir. Örneğin profesyonel bir futbolcu doğrudan ekonomik gelir elde etmek için spora yönelirken bir manken daha mükemmel bir gösteri gerçekleştirebilme amacına yönelik spor yapabilmektedir. Aynı şekilde spor üst sınıfın farklılıklarını alt sınıflara karşı koruma, orta ve alt sınıfların yukarıya sosyal hareketliliğini engelleme ve geciktirme beklentisi olarak da görülebilir (Yetim, 2005: 132-133).

Sporda tartışma alanlarından bir diğeri de alanla ilgili tartışmalardır. Bunlardan basketbol, tenis, futbol gibi fiziksel aktivitelerin spor olması konusunda bir tartışma olmasa da avlanma, folklor, bilardo, satranç, briç ve poker gibi bazı bedensel veya zihinsel faaliyetlerin spor olup olmadığı hususu tartışmalıdır. Esasen kişisel ve toplumsal manada giderek artan ihtiyaçlar insanları tabiatıyla sportif ve rekreatif faaliyetlerin merkezine çekmektedir. Öyle ki medeniyet sahasında meydana getirilen her yeni oluşum, aynı zamanda spor alanında da bir dönüşüm anlamına gelmektedir. Ayrıca bu değişmeye ferdi ilgi ve ihtiyaçların farklılığından kaynaklanan geniş bir tercih yelpazesi de önemli derecede hız katmaktadır. O nedenle sporun yahut aktivite merkezli benzeri olguların giderek devasa sektörler haline gelmesi kaçınılmaz olmaktadır (Taşmektepligil ve Bostancı, 2000: 26-42). Günümüz dünyasında her gün yeni spor dalları ortaya çıkmakta ve bunların bazılarının spor olup olmadığı tartışılmaktadır. Burada üzerinde durulması gereken bir başka husus da sporda kullanılan enstrümanlardır. Örneğin

top, raket, gülle, kürek, sırk, yay, ok, halat ve file bunlardan bazılarıdır. Kısaca spor amaçları kadar araçları olan bir faaliyet olarak düşünülebilir

Toplumsal alanda çok boyutlu bir olgu olarak spor çeşitli işlevler de üstlenmektedir. Bunlardan birincisi haz, eğlence ve mutluluk olmakla birlikte ikincisi ise sağlıklı olma/kalma olarak nitelendirilebilir. Türk toplumunda insan bedeninin öne çıkması, hem bireyselleşme ve toplumsal dönüşümün bir ürünü hem de onun bir araçsal meta olarak algılanması sonucu varlık kazanmaktadır. Bu bağlamda bir toplumun üyeleri için estetik görünüme sahip olma anlayışı, hem toplumsal nüfus bileşenlerinin yapısına hem de sosyal değer ve normlara bağlı olarak belirginleşmektedir. Toplumların geleneksel ya da modern oluşları, kültürel değişimin dinamizmi, dünyanın endüstrileşme sürecinde gösterdiği teknolojik gelişme düzeyi ve toplumların zengin ve yoksul oluşları estetik bir bedensel görünüme sahip olma açısından temel belirleyici faktörler olarak ifade edilebilir (Voigt, 1998: 75-80). Spor, 'fizik kondisyonu iyileştirmeyi amaçlayan oyun, yarışma ve mücadele anlayışıyla yapılan fiziksel etkinlikler' olarak tanımlandığında, her birey hangi yaşta ve seviyede olursa olsun şu veya bu şekilde bir spor türü ile ilgi içindedir. İnsanlık tarihinin uzun geçmişe dayanan spor etkinlikleri, günümüzde artık çok daha farklı boyutlar kazanmış, uluslararası bir faaliyet, evrensel bir dil ve etkin bir tanıtım aracı haline gelmiştir.

Spor, çok faktörlü bir sosyal gerçeklik olarak değerlendirildiğinde onun ekonomiden siyasete hatta kişilik gelişimine kadar geniş bir yelpazede etkili olduğu söylenebilir. Bu bağlamda söz konusu yelpazenin birinci unsuruna sporun ekonomi ile olan ilişkisine atıfta bulunarak söze başlanabilir. Sporla ilgili tüketim ve uygulamalar, bir arz ve talep dönüşümünün aracı olmaktadır. Bu çerçevede topluma sunulan futbol, yüzme, atletizm, tenis, golf vb. aktiviteleri, toplumsal bir ihtiyacı karşılamaya yönelik arz-talep dengesi olarak değerlendirmek gerekir. Söz konusu bu denge içinde arz, "spor ürünlerinin" oluşturulduğu iktisadi bir varlık/mal-hizmet yaratmayı kapsamaktadır. Örneğin Avrupa ülkeleri futbol yarışması yada dünya futbol kupası'yla ilgili bir maçı yada röportajı seyretme olanaklarının topluma sunulması bir arz olarak değerlendirilebilir.

Spor sosyolojik açıdan ironik olarak değerlendirildiğinde onu, kişiliği oluşturma ve kurallara göre davranış kazanma olarak tasarlamak mümkündür. Spor, yumuşak başlılığa karşı "cesaret", "enerji", "irade" gibi toplumsal değerleri içeren yeni bir eğitim modelini de gündeme getirmektedir. Bu bağlamda sporun yüceltilmesini bir anti-entelektüalizm vurgusuna dayandırarak farklı içerikler kazanan karşıtlıklar aracılığıyla bir muhalefet hareketine benzetmek mümkündür (Bourdieu, 1995: 16-18). Aynı zamanda bir spor alanları ergenlik çağındaki gençleri harekete geçirmenin, kontrol ve meşgul etmenin ekonomik bir yolu olarak görünmektedir. Güzellik yarışmaları, moda sunumları ve hosteslik gibi meslekler kızların fiziksel sermayesi için neyse spor piyasasının da erkek çocukların fiziksel sermayeleri için aynı şey olduğu düşünülebilir (Bourdieu, 1995: 16-18). Benzer şekilde siyasi partiler ve sendikalar için gençliğin sembolik düzeyde ele geçirilmesi sporla daha rasyonel bir seyir izlemektedir. Hatta siyasi partiler ve sendikalar, hedef kitlelerin sürekli ve tam kuşatmasını sağlamak amacıyla hastanelerden okullara kadar geniş kamusal alanlara statlar ve diğer spor kurumları sunmaktadırlar (Cengiz, 2014: 117-135).

Spor okulları ve kulüpler bireylerin gerginlikten uzaklaşarak rahatlamalarını sağlayan ortamlardır. Yapılan etkinlikler stresle başa çıkılmalarını sağlar. Spor alanlarında bireyler yeni

arkadaşlıklar kurarak sosyalleşirler, iletişim becerilerini geliştirirler. Yaşıtlarının bulunduğu ortamda kendilerini sınama, arkadaşlarıyla kıyaslama fırsatını bulurlar. Onların liderlik becerileri gelişir. Bir gruba ait olma duygusunu yaşarlar. Özellikle ergenlik döneminde gencin kabul gördüğü bir ortamda gelişimini sürdürmesi özgüvenini güçlendirir. Yardımlaşma, dayanışma, paylaşma, işbirliği gibi değerler gelişir. Turnuvalar, müsabakalar bireylere farklı şehir ve ülkelerde yaşayan sporcularla tanışarak, değişik kültürleri tanımalarına katkı sunar. Bireyler spor sayesinde sağlıklı beslenirler, kendilerinin ve ötekilerin beğendiği bir bedensel görünüm kazanabilirler. Düzenli spor yapanlar, kilo fazlalığı-obezite- vb. sağlık sorunlarıyla uğraşmak zorunda kalmaz ve günlük yaşamlarını planlama, zamanı iyi değerlendirme gibi konularda deneyim kazanırlar. Burada üzerinde durulması gereken bir başka husus, sporun öncelikle bedene dayandığının gözden kaçırılmamasıdır. Zira insan anatomisi spor için öncelikli bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle spor aktivitelerinin planlanmasında ve yerine getirilmesinde vücut tiplerinin belirlenmesi önem kazanmaktadır. Yani bireyin vücut tipi ile yapacağı spor arasında önemli ilişkiler bulunmaktadır (Erdemli, 2000: 5).

Araştırma alanında yasal lisanslı, uzmanlık alanlarına uygun faaliyet gösteren spor salonları, kentin en işlek ve kalabalık merkezlerine konumlanmış durumdadır. Aynı şekilde yazılı ve görsel alanda sıkça vurgu yapılan çeşitli reklam programlarına yansıyan spor salonları, uyguladıkları pratiklerle yeni bir beden dili oluşturarak bireyleri etrafa saçılmış ve sürülmüş bireyler konumundan kurtarmaktadır. Resmi ve resmi olmayan normlarla işlevselliği onaylanmış olan spor salonları, modern ve post modern ortamlarda bulunmaya imkan sağlayan çok daha insani bir sosyal ortam oluşturmaktadır.

2.1.Araştırmanın Konusu ve Yönetimi

2.1.1.Araştırmanın Konusu

Sosyolojinin bir alt dalı olan spor sosyolojisi, sporun, sosyolojik bir perspektifle araştırılması amacını taşımaktadır. Spor sosyolojinin konusu; kısaca; spor ve toplum ilişkileri ve bu ilişkilerden doğan etki ve tepkiler, sporun, toplumla olan kesişme noktalarının tespit edilmesi, sporun toplum hayatındaki rolü ve fonksiyonları, herhangi bir sporun ortaya çıktığı toplumsal şartlar gibi spor ve spor olayları arasındaki ilişkilerin araştırılmasıdır. Aynı şekilde yaş, cinsiyet, ekonomik güç, sosyal statü ve prestije göre bölünmenin spor üzerinde veya herhangi bir grubun spora duyduğu ilgi üzerindeki etkilerinin tespit edilmesidir. Sporun; ekonomi, ahlak, siyaset, hukuk vb. ile olan etkileşiminin araştırılması da spor sosyolojisinin konuları arasında yer almaktadır.

2.1.2. Araştırmanın Amacı

Bir araştırma, aranan bilginin türüne göre üç ayrı amaca yönelik olabilmektedir. Bunlardan birincisi, bir durum tespiti (betimleme), ikincisi, bir ilişkiyi arama (açıklama) üçüncüsü ise, bir varsayımı sınama (genelleme) amacıyla yapılmasıdır (Sencer ve Irmak, 1984; 25). Bu araştırmada; ilişki kurucu (açıklama) çerçevesinde değişkenler arasında bir

neden sonuç ilişkisi kurularak verilerin değerlendirmesi amaçlanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiden ortaya çıkan sonuçların kavramlarla ifade edilmesine gayret edilmiştir. Araştırmanın amacı, spor ve toplumun karşılıklı ilişkilerini açıklamak olduğunu söyleyebiliriz.

2.1.3. Araştırmanın Sınırlıkları

Bu araştırma, sporun kurumsal ve kavramsal düzeyde teorik boyutunun, araştırma bulguları ile karşılaştırma ve yorumların sosyolojik analizine dayanmaktadır. Araştırma belli zaman diliminde yapıldığından, zamanla tutum ve davranışların değişebileceği düşünüldüğünden araştırma gerçekleştirildiği zaman dilimiyle sınırlı kabul edilmiştir.

2.2. Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği

Bilimsel anlamda yöntem; olaylar karşısında harcanacak zihinsel etkinlikleri önceden tespit eden bir çalışma programı olarak tanımlanmaktadır. Genel anlamda, sosyolojide yöntem konusu ele alınırken, izlenen zihinsel tutum ve yaklaşım, bu amaçla oluşturulan araştırma planına atıfta bulunmaktadır. Yöntemler soyut, araştırma teknikleri ise, soyut yöntemlerin somut gerçekliğe uygulanışında başvurulan araçları ifade etmektedir. Böylece, sosyolojik araştırma tekniklerinin belirlenmesi ve geliştirilmesi, yöntem ve tekniklerin iç içe geçmiş bir biçimde görünümünü sağlamaktadır. Bu çalışmada spor, temelde kuramsal olarak, sosyolojik boyutlarda ele alınarak incelenmiştir. Bilindiği gibi bu tür çalışmalarda ampirik olarak; genellikle gözlem, görüşme ve anket olmak üzere, üç çeşit veri toplama tekniği kullanılmaktadır. Bu çalışmada da elde edilen bilgiler, yaygın olarak anket tekniği kullanımından ortaya çıkan verilerden oluşmaktadır.

Spor, bireylerin hayatlarına erken dönemden itibaren nüfuz eden, içten yaşayışıyla katıldığı bir düşünce sistemi olması nedeniyle, araştırmacının spora karşı tutumlarında çok hassas hareket etmesini gerektirmektedir. Aksi halde, araştırmacının sahip olduğu konsepte has düşünceler, objektif olmayı engelleyebilir. Spor sosyolojisinde, spor ile toplum arasındaki karşılıklı ilişkiyi, tek nedenli değil, çok nedenli bir tarzda yorumlamak gerektiği, öncelikli olarak yapılması gereken önemli hususlardandır.

2.2.1. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın konusu ve amacı belirlendikten sonra, araştırma evreninin belirlenmesi gerekmektedir. Şüphesiz araştırma evreni, bilgi elde etmek üzere, üzerinde gözlem yapılacak sosyal hayat alanları olmaktadır. Başka bir ifade ile sorunun taşıyıcısı olan, kişi ya da kişilerdir. Sosyolojide genellikle araştırma alanı ifadesi, alan araştırması ile özdeşleştirilmiştir. Araştırma evrenini tespit ederken, konuya olduğa kadar, araştırmanın tipine de bakmak gerekir. Daha doğrusu, evren, araştırmanın konusuna ve tipine göre belirlenmektedir (Sencer ve Irmak, 1984; 23-25). “**Spor Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme: Spor Merkezleri (Samsun Örneği)**” konulu bu araştırmada; Samsun merkez ilçede yer alan spor merkezleri araştırma evrenini olarak seçilmiştir.

2.2.2. Araştırmanın Örnekleme

Çalışma, alan araştırmasına dayandığından, bir anket formu geliştirilmiştir. Anket soruları sade bir dille hazırlanmıştır. Anket sorularının anlaşılır olup-olmadığını, sıkıcı, yanlış anlamalara yol açıp-açmadığını tespit etmek amacıyla, 30 kişilik bir ön araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu ön denemeden sonra formlar üzerinde anlamlılık ve anlaşılabilirlik açısından çeşitli düzenlemeler yapılarak esastan uygulamaya geçilmiştir. Bu çalışmada, Ankete 18 yaş üzerinde her yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, meslek, sosyo-ekonomik düzey ve toplumsal statüden bireylerin katılımını sağlamaya gayret gösterilmiştir.

Çalışmada spor merkezlerine devam eden bireylerin her biri örneklem unsuru olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda çalışma kapsamında örneklem seçiminde "basit tesadüfi örneklem" tercih edilmiştir. Basit tesadüfi örneklem, kütledeki her birimin örnekleme girme şansının eşit olduğu ve örneklemin tek aşamada seçildiği karmaşık olmayan bir tekniktir. Bir örneklem tekniği seçileceği zaman, evrenin homojen olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Ankete katılımda hiçbir bir birey, ankete katılmaya zorlanmamış, anketin amacı, muhtevası anket formunun giriş kısmında yazıldığı gibi yüz yüze görüşme sürecinde ankete katılanlara anlatıldıktan sonra, katılıp katılmamakta serbest oldukları belirtilmiştir. Tamamlanan anket çalışmasındaki soruların objektif olarak cevaplandırıldığı inancından hareketle araştırmada kullanılabilir olduğu düşüncesi araştırmacı tarafından tüm yönleriyle kabul görmüştür.

2.2.3. Bilgi Toplama Araçları ve Analiz Teknikleri

Bu araştırma; 1) metodoloji, 2) kuramsal çerçeve ve 3) bulguların yorumlanması olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm; araştırmanın genel görünürlüğünü belirlemeye yönelik bir giriş denemesi olmuştur. İkinci kısım olan kuramsal bölümde konu ile ilgili teorik bilgiler belirlenmiştir. Üçüncü bölüm olan bulguların yorumlanması kısmında ise, uygulanan anket sorularına verilen cevaplar kullanılmıştır. Bu bölümde, bilgi toplama araçları olarak kullanılan anketken elde edilen bilgilerden faydalanılarak değerlendirme yoluna gidilmiştir. Kısaca, bu araştırma; anket tekniğinden yararlanılarak elde edilen bulguların teorik bilgilerle birleştirilmesine, karşılaştırılmasına dayanan yorumlamadan oluşmaktadır.

Araştırma bulgularının değerlendirilmesinde, planlanan analiz teknikleri, öncelikli olarak, anket formu hazırlanırken, uygulamaya konulan söz konusu anketin bilgisayar formatında olmasına dikkat edilerek işe başlanılmıştır. Bu çerçevede, toplanan anket formlarındaki veriler, Excel uygulama programı kullanılmak suretiyle bilgisayara işlenmiştir. Daha sonra Excel'e işlenen verilerin dağılımı, SPSS istatistik programı kullanılmak suretiyle ortaya konulmuştur. Söz konusu basit dağılım tabloları ve çapraz ilişki tablolarından seçilen örnek tablolar değerlendirme amacıyla yorumlamaya dahil edilmiştir.

Çeşitli değişken grupları arasındaki ilişkiler tespit ederken/edilirken, elde edilen verilerin oluşturduğu tablolar göz önüne alınarak bağımsız değişkenlerin oranları esas alınmış ve yüzdesel olarak azalma ya da artışın gerekçeleri belirlenmeye çalışılmıştır. Basit dağılım ve çapraz ilişki tabloları, bir sistem çerçevesinde ele alınarak araştırmaya esas olan muhteva

içinde, yüzdesel alanlardaki yığılmaların sebepleri ve sonuçları hakkında birtakım çıkarımlara ulaşılmaya gayret edilmiştir.

3. ALAN VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Her toplumun siyaset, din, ekonomi, vb alanlarda olduğu gibi spor meselesi hakkındaki görüşleri, toplumun sahip olduğu değer ve normlar manzumesi ile birlikte nüfusun karakteristik özelliklerine bağlı olarak belirginlik kazanmaktadır. Aynı toplum içinde zamandan zamana değişen bir olgu olan spor faaliyetlerine yönelik eğilimler, sosyal hayat alanlarının varlık karakterinden toplumsal hayatın yaş, cinsiyet, öğrenim, meslek ve dindarlık düzeyi gibi demografik özelliklere göre sosyolojik bir görünüm kazanmaktadır.

Spor, günümüzde genellikle kitle iletişim araçları ile bireylere aktarılmakla beraber, toplum üyelerinin spor tercih eğilimleri, sosyal unsurların baskısı altında belirlenmektedir. Kitle iletişim araçlarının kullanım ve etkisi ile birçok geleneksel toplumda spor tercihleri belirli alanda sınırlı kalabilirken, modern toplumda spor geniş bir alanda farklılaşabilmektedir. Bu nedenle spor tercih eğilimlerinin nedenleri ve sonuçları sadece kitle iletişim araçlarının etkisi ve spor profesyonelleri ile ilgili olmayıp farklı sosyal kurumlarla da ilgili olmaktadır. Her toplumda olduğu gibi Türkiye’de de spor tercih eğilimleri toplumun farklı kültür öğelerinden ve nüfus bileşenlerinden etkilenerek belirli bir niteliğe ulaşmaktadır.

İnsanın bilme isteği, onu araştırma yapmaya itmekte ve böylece bir gerçeği ortaya çıkarmaya ya da eldeki bilgileri geliştirmek için bilimsel yöntem ve tekniklerden yararlanmaya yönlendirmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada spor salonları ile ilgili gerçeği ortaya çıkarmak ya da spor salonları ile ilgili eldeki bilgileri geliştirmek için bilimsel yöntem ve tekniklerden yararlanılarak yapılan sistematik bir çalışma olarak düşünülmelidir. Çalışmada, spor salonlarına devam eden bireylerin neden böyle bir tercihte buldukları sosyolojik araştırmalarda kullanılan anket tekniği vasıtası ile araştırılmış ve çalışma söz konusu yöntemsel ilkeleri kapsayacak şekilde dizayn edilmiştir.

3.1. Bazı Nüfus Bileşenlerine Göre Spor Salonları Algısı

Nüfus bileşenleri; genellikle yaş, cinsiyet, öğrenim düzeyi, dindarlık seviyesi gibi kriterler olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle araştırmada anket sonuçları bazı nüfus bileşenleri bağlamında tablolaştırılarak konunun açıklanmasına gayret edilmiştir. Araştırmada, örneklem grubunun belirleyici genel özellikleri olan; cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim düzeyi ve dindarlık durumu bağımlı değişkenler olarak ele alınmıştır.

3. 1. 1. Cinsiyet Bağlamında Spor Salonları Algısı

Cinsiyet, bireylerin içinde buldukları toplumda ve alt gruplardaki statülerini belirleyen ve buna göre birtakım rollerin gereklerinin yerine getirilmesini sağlayan faktörlerden biridir. Doğuştan kazanılan bir statü olan cinsiyet, kadın ve erkeğin toplumsal kurumlar içinde tanımlanmasını ve duruşunu da belirlemektedir. Örneğin, kadının aile içindeki duruşu, erkeğe getirilen tanım ve duruştan farklılık göstermektedir.

Tablo 1: Spor Merkezlerine Katılma Amacının Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı ve Yüzde	Spor Merkezlerinde Gitme Amacı			Toplam
		Sağlıklı Kalma / Olma	Güçlü Bir Beden	Güzel Bir Fiziki Görünüm	
Kadın	S	46	16	34	96
	%	47,9	16,7	35,4	33,6
Erkek	S	96	39	55	190
	%	50,5	20,5	28,9	66,4
Toplam	S	142	55	89	286
	%	49,7	19,2	31,1	100,0

P=0,487; Value=1,439

Yukarıdaki tabloya bakılarak spor merkezlerine gitme amaçlarına ilişkin şunlar söylenebilir. Öncelikle, bireylerin spor merkezlerine gitme amacında anlamlı bir değişim gözlenmemekle beraber her iki cinsiyet açısından “sağlıklı olma” seçeneğine katılım yüksektir. Başta teknolojik üretimin nitelik ve niceliksel artışı spor salonlarının da dahil olduğu hizmet sektörünün ön plana çıkmasını beraberinde getirmiştir. Aynı şekilde teknolojik üretim, spor salonlarından yararlanmayı artıran bir faktör ve bedenin önemli bir tüketim nesnesi haline getirilmesinde belirleyici olmaktadır. Özellikle 1960’lı yıllardan sonra başta batı olmak üzere bütün dünyada ortaya çıkan teknolojik gelişme ve bedene vurgu, bireylerin hem biyolojik hem de psikolojik süreçlerini yeniden tanımlar hale getirmiştir. Bu nedenle spor merkezlerine katılma talebi artmıştır (Cengiz, 2011: 6-7).

Spor merkezlerinden yararlanma, sadece fiziksel bağlamda güçlü bir bedene ulaşma olarak nitelendirilemez. Zira sağlıklı ve estetik bir beden, hem biyolojik ve zihnen dinamik hem de sosyal uyum içinde olmayı sağlayan çok yönlü bir deneyim ve yaşam biçimi olmaktadır. Söz konusu mekanizmanın işlevselliğine tipik örnek, “Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur” sözüdür. Sağlıklı beden sağlıklı zihinsel aktiviteleri artırarak biyolojik ve sosyal uyum gibi fonksiyonelliğe katkı sunmaktadır (Cengiz, 2006: 161). Bu bağlamda örneklem grubunda sağlıklı bir bedene sahip olma amacı, biyolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir bütün olarak ortaya çıkmaktadır. Örneklem grubu, %31,1 oranda güzel bir fiziki görünüm kazanma hedefi ile spor salonlarına gitmeyi bir deneyim olarak algılamaktadır. Spor merkezlerinden faydalanmanın %49,7 oranında sağlıklı kalma olarak değerlendirilmesi amaca uygunluk açısından kayda değer gözükmektedir.

Tablo 2: Talep Edilen Spor Dalının Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı ve Yüzde	Hayranlık Duyulan Spor Dalı			Toplam
		Mücadele Sporları	Bireysel Sporlar	Takım Sporları	
Kadın	S	3	71	22	96
	%	3,1	74,0	22,9	33,6
Erkek	S	36	87	67	190
	%	18,9	45,8	35,3	66,4
Toplam	S	39	158	89	286
	%	13,6	55,2	31,1	100,0

P=0,001; Value=23,993

Talep edilen sporlar olarak nitelendirdiğimiz ve spor salonlarında ifa edilen mücadele, bireysel ve takım sporları analitik olarak ayırım yaptığımız bir sınıflandırmadır. Zira her üç spor türünde bir takım benzerliklerin olduğunu söylenebilir. Örneğin iki sporcunun sıklet ağırlıkları yakın olmaları koşulu ile belirli kurallar içinde yaptıkları müsabakaları içeren dünya’da dövüş sporları Türkiye’de ise “mücadele sporları” olarak anılan güreş, kick boks, karate, boks, taekwondo, judo, sumo güreşi bu bağlamda mücadele sporlarından bazılarını oluşturmaktadır. Bireysel Sporlar ise, Atletizm, Bilardo, Binicilik, Bisiklet ve Bowling gibi sporlardır. Bireysel sporların bazıları mücadele sporlarının icra edildiği bir alan olmaktadır. Takım Sporları ise, mücadele sporlarının bazılarını da içine alan örneğin yaygınlığı bağlamında toplumda çokça bilinen futbol, voleybol ve basketbol vb. olarak söylenebilir.

Cinsiyet göz önüne alındığında kadınlar, bireysel sporları erkek cinsiyetine göre daha fazla yönelmektedir. Kadınlar bireysel sporları %74,0 oranında tercih ederken erkekler %45,8 oranında tercih etmektedirler. Bu bağlamda kadınların sağlıklı ve estetik bir bedenini bireysel sporla gerçekleştireceğine inandığını ve bireysel sporu bu bağlamda bir yaşam biçimi olarak değerlendirdiği söylenebilir. Zira örneklem grubunda bireysel, mücadele ve takım sporları onların biyolojik, zihinsel ve sosyal açıdan korunmasında ve gelişmesinde bir bütün olarak işlev görmektedir. Örneklem grubu içinde kadınların en az yüzde (%29,9) takım sporlarını tercih etmeleri de onların kadın ve kadınlık mahremiyetini koruma hedefi olarak düşünülebilir.

3. 1. 2. Medeni Durum Bağlamında Spor Salonları Algısı

Medeni durum, göreceli toplumsal değerlere ve normlara bağlı olarak bireylere özel durum ve şartlar içinde farklı sorumluluklar yüklemektedir. Bu bağlamda toplumsal rollerin ifa edilmesini medeni durum ölçütüne göre değişen bir gerçeklik olarak görmek mümkündür. Örneğin, bekar ve evli olan bireylerin sahip oldukları statü ve roller bu anlamda farklılıklar gösterebilmektedir.

Tablo 3: Spor Merkezlerine Gitme Amacının Medeni Durum Değişkenine Göre Dağılımı

Medeni Durum	Sayı ve Yüzde	Spor Merkezlerinde Gitme Amacı			Toplam
		Sağlıklı Kalma	Güçlü Bir Beden	Güzel Bir Fiziki Görünüm	
Evli	S	66	19	19	104
	%	63,5	18,3	18,3	36,4
Bekar	S	76	36	70	182
	%	41,8	19,8	38,5	63,6
Toplam	S	142	55	89	286
	%	49,7	19,2	31,1	100,0

P=0,001; Value=15,029

Tablo 3’de medeni durum bağlamında bireylerin “sağlıklı kalma” “güçlü bir beden” ve “güzel bir fiziki görünüm” hususunda spor salonlarından beklentilerinin farklılıklar oluşturduğu görülmektedir. Bu çerçevede, evlilerin %18,3’ünün bekârların ise %38,5’inin spor vasıtası ile olağandan daha fazla güzel bir fiziki görünüme sahip olunacağına inanarak spor salonlarını tercih ettikleri söylenebilir. Böylece bireylerin, **güzel bir fiziki görünüm** vasıtasıyla çekicilik oluşturacağını ve cinselliği ön plana çıkaracağını düşünerek spor salonlarını arz ve talep dengesi içinde kabul ettikleri sonucuna varılabilir. Bu bağlamda Evli-bekar rol kalıpları içinde bireyler, spor salonları vasıtası ile hem kendi öz varlıklarına yaklaşma hem de diğerleriyle olan ilişkilerini düzenleme imkanı kazanmış olmaktadır.

Medeni duruma uygun görülen kıyafetler, kime nasıl hitap edeceği, nerede nasıl davranacağı gibi tüm söylem ve eylemler nasıl toplum tarafından belirlenmekte ise spor salonlarına yönelik taleplere kaynaklık eden “sağlıklı kalma”, “güçlü bir beden” ve “güzel bir fiziki görünüm” talepleri de toplum tarafından belirlenmektedir. Spor merkezlerinin bir toplumsal işlevi yerine getirdiği göz önüne alındığında bedensel duruşun niteliğinin de toplum tarafından belirlendiği söylenebilir.

3. 1. 3. Yaş Bağlamında Spor Salonları Algısı

Yaş, tecrübe, sorumluluk gibi nitelikleri belirtmekle beraber kişilerin toplumdaki abla, ağabey, genç, yaşlı vb. konumlarını da belirleyen ve buna göre bir takım rollerin ifa edilmesini sağlayan önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Her yaş grubundan beklenenler toplumsal değerler ve normlar tarafından belirlenmekte, aile kurumu da dahil bireyler arası ilişkiler söz konusu yaş faktörünün belirlediği eylemlerin bir ürünü olmaktadır. Yaş durumu ele alınırken, 30 yaşa kadar olanlar "genç" kategorisine, 30-40 yaşları arasındakiler "yetişkin" kategorisine sokulmuştur. 41-50 yaşları arasında olanlar, "orta yaş" grubunda, 51 yaşın üzerinde olanlar da "yaşlı" kategorisinde ele alınmıştır. Çalışmamızda 15 yaşın altında olanlar değerlendirmeye alınmamış olsa da bu yaşların altında bulunanlar da

spor yaparak bedensel ve zihinsel gelişmelerine katkı sunmaktadırlar. Örneğin, 4-6 yaşlar yüzme, jimnastik, ip atlama ve sek sek oynama vb. gibi aktiviteleri yerine getirilebilme yaşlarıdır. Aynı şekilde 7-10 yaşlarda da yüzme, futbol, basketbol, voleybol, bisiklet, tenis yüzme gibi sporlarla ilgili temel eğitime ve bunların birleşimini içeren sporlara başlanabilir.

Tablo 4: Spor Merkezlerinde Yaptığınız Faaliyet Türünün Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

Yaş	Sayı ve Yüzde	Spor Merkezlerinde Yapılan Faaliyet Türü			Toplam
		Vücut Geliştirme	Plates	Step Aerobik	
15-20	S	43	0	2	45
	%	95,6	0	4,4	15,7
21-30	S	101	6	9	116
	%	87,1	5,2	7,8	40,6
31-40	S	63	6	6	75
	%	84,0	8,0	8,0	26,2
41-50	S	27	5	6	38
	%	71,1	13,2	15,8	13,3
51-60	S	9	0	3	12
	%	75,0	0	25,0	4,2
Toplam	S	243	17	26	286
	%	85,0	5,9	9,1	100,0

P=0,048; Value=15,643

Tablo 4’de spor merkezlerinde yapılan faaliyet türlerinin yaşlara göre dağılımına geçmeden önce çalışmada ele alınan spor merkezlerinde ifa edilen “vücut geliştirme”, “plates”, ve “step aerobik” faaliyet türlerinin kısa açıklamalarını yapacak olursak şunları söyleyebiliriz.

Vücut geliştirme; ağırlık antrenmanı sistemi ve uygun bir beslenme programı aracılığıyla ulaşılmak istenen bir kas fiziği arayışı (Mosley, 2009: 191-197) olarak tanımlanabileceği gibi belirli alet ve makineler ile önceden düzenlenmiş çalışma programlarını uygulamak suretiyle kasları ve vücut sistemlerini kuvvetlendirme ve geliştirme olarak ifade edilebilir (Uğur ve Baysaling, 2002: 70-85). Aynı şekilde vücut geliştirme özellikle, erkekler için sosyo-kültürel anlamda ideal bir vücut şeklini ifade eder. Vücut geliştiriciler yağsız ve kaslı bir vücuda sahip olmak için, yoğun ağırlık antrenmanlarına katılırlar ve sık sık, kaslı bir görünüm elde etmek için düşük karbonhidratlı ve yüksek proteinli bir diyet programı takip ederler. Yarışmaya dayalı vücut geliştiriciler ise kilo kaybettirici maddeler ve bir takım diyet kısıtlamaları ile birlikte bir yıl içerisinde fazla

miktarlarda kilo kaybı ve kilo kazanımı yaşamaktadırlar. (Andersen ve diğerleri, 1995: 49-57).

Plates ise, kişinin zihinsel ve bedensel gelişimini doğrudan etkileyen kapsamlı bir vücut eğitim metodudur. Ayrıca, plates düşük etkili bir kas kasılma egzersizleri türü olarak da ifade edilebilir. Aynı şekilde plates kişinin zihinsel ve bedensel gelişimini doğrudan etkileyen kapsamlı bir vücut eğitim metodudur (Muscolino ve Cipriani, 2004: 15-24).

Step aerobik; değişik dans hareketlerinin sıçrama ve sekme gibi diğer ritmik hareketlerle birleşerek müzik eşliğinde sürekli uygulanmasıdır (Kin ve diğerleri, 1996: 21-31). Step aerobik, vücudun temel uzuvları ile çeşitlendirilen, müzik eşliğinde uygulanan ve özellikle kilo vermek amacıyla yapılan eğlenceli bir egzersiz yöntemidir (Yenigün ve diğerleri, 2007:1-13).

Tablo 4’de spor merkezlerinde yapılan faaliyet türünün yaşlara göre dağılımına bakıldığında ankete katılanların toplam ortalama %85’inin vücut geliştirme faaliyetini hedefledikleri anlaşılmaktadır. Yaşlara göre dağılıma ayrı ayrı bakıldığında ise 15–20 yaş grubunun %95,6 ile neredeyse tümünün vücut geliştirme türünü tercih ettiği görülmektedir. Buna karşılık 20 yaştan sonraki süreçte bireylerin ilerleyen yaşlara doğru daha az vücut geliştirmeye yönelik spor salonlarına gittikleri anlaşılmaktadır. Bu da her yaş grubunun spor salonlarında tercih ettikleri faaliyet türünü farklı kılmaktadır. Bu bağlamda vücut geliştirme meselesinin medikal bir problem değil estetik bir bedene sahip olma hususunda toplumsal olduğu söylenebilir.

Kişisel imajın bir kısmını oluşturan sözlü ve sözsüz iletişim, dinleme, sunum, özgüven, özsaygı vb. vücut geliştirme, plates ve step aerobik gibi sportif faaliyetlerle yani estetik bir bedenle daha anlamlı hale getirilmektedir. Çünkü toplumsal algılamada içinde imaj hem bireysel hem sosyal yaşamda örneğin statülerde tutarlılık oluşturabilmektedir. Toplumda estetik bir beden ile oluşturulan imaj, hem bireysel hem sosyal yaşamda daha çok sevilen, sayılan, güven duyulan ve başkalarına göre daha çabuk başarı kazanabilmenin bir aracı olarak kabul edilebilir. Hatta kişi böylece çevresine daha kolay ve pratik bir üslup ile başarı, kalite ve sorumluluk mesajı verebilmektedir.

Tablo 5: Spor Merkezlerine Gitme Amacının Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

Yaş	Sayı ve Yüzde	Spor Merkezlerine Gitme Amacı			Toplam
		Sağlıklı Kalma	Güçlü Bir Beden	Güzel Bir Fiziki Görünüm	
15-20	S	9	11	25	45
	%	20,0	24,4	55,6	15,7
21-30	S	54	24	38	116
	%	46,6	20,7	32,8	40,6

31-40	S	47	13	15	75
	%	62,7	17,3	20,0	26,2
41-50	S	23	5	10	38
	%	60,5	13,2	26,3	13,3
51-60	S	9	2	1	12
	%	75,0	16,7	8,3	4,2
Toplam	S	142	55	89	286
	%	49,7	19,2	31,1	100,0

Spor merkezlerine yönelik talebin temel belirleyicileri olarak düşünülen “sağlıklı kalma” “güçlü bir beden” “güzel bir fiziki görünüm”e yönelik beklentiler yaş faktörü bağlamında değişkenlik göstermektedir. Örneğin 15–20 yaş grubu incelendiğinde “güzel bir fiziki görünüm” “sağlıklı ve güçlü bir bedenden daha çok ön plana çıkmaktadır. Buna karşılık 30 yaşlardan sonra ise durum 15–20 yaş aralığı ile karşılaştırıldığında tersine dönerek sağlıklı bir beden için spor salonları birinci derecede tercih edilmeye başlanmaktadır. İnsan varlığının biyolojik ve ontolojik durumu göz önüne alındığında 50 yaşlardan sonra güç seviyesindeki düşüş sağlıklı beden beklentisini yükseltmektedir. Bu nedenle bu yaş sonrası spor merkezlerinin tercih kriteri yeniden belirlenmiş olmaktadır. Bu durumda Tablo 5’deki veriler sorgulandığında bireylerin spor salonlarında ilgili pratikleri yapması ve spor salonların müdavimleri olması onların gerçekte kendi kimliğine yakınlaşması olarak düşünülebilir. Sağlıklı bir bedene sahip olmanın karmaşık sosyal bir bileşeni olan yaş faktörü spora ve spor salonlarına yönelik pratiklerin muhtevasını etkilemektedir.

3. 1. 4. Eğitim Düzeyi Bağlamında Spor Salonları Algısı

Endüstrileşme sürecinde teknolojinin ve ihtisaslaşmanın önemli ölçütlerinden olan öğrenim düzeyi, başta, ekonomik olmak üzere bütün kurumsal alanlarda gelişme gerekçesi olarak söylenebilir. Bu nedenle bireylerin ve toplumların varlık karakteri ve geleceğe ilişkin öneri ve öngörülleri tümüyle öğrenime dayanmaktadır. Geçmişten günümüze pek çok bilge kişiler ya öğrenimleriyle ya da öğrettikleriyle günümüzdeki varlık karakterlerini devam ettirmektedirler. Eğitim düzeyi, giyim tarzından dini inanç ve ritüellerin ifa edilmesine kadar belirleyici faktörlerden biri olarak işlev görebilmektedir.

Medya, aile, arkadaş ve iş çevresi; bireylerin yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi vb. nitelikleri ne olursa olsun hemen hemen tüm toplum kesimlerini, her alanda olduğu gibi spor salonlarına talep konusunda da yönlendirebilmekte, ikna etmekte ve manipüle edebilmektedir. Bu nedenle dünyada ve Türkiye gündeminde devam eden spor salonlarına yönelik programlar ve anlatılar, bireylerin tutum oluşturmalarında belirleyici olabilmektedir.

Tablo 6: Spor Merkezlerini Seçmede Etkili Olan Sosyal Çevrenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Dağılımı

Eğitim Düzeyi	Sayı ve Yüzde	Spor Merkezlerini Seçmede Etkili Olan Sosyal Çevre				Toplam
		Kişisel Tercih	Aile Tavsiyesi	Arkadaş Çevresi	İş Çevresi	
İlköğretim-Ortaöğretim	S	51	12	17	1	81
	%	63,0	14,8	21,0	1,2	28,3
Lisans	S	130	7	29	3	169
	%	76,9	4,1	17,2	1,8	59,1
Lisans Üstü	S	28	0	5	3	36
	%	77,8	0	13,9	8,3	12,6
Toplam	S	209	19	51	7	286
	%	73,1	6,6	17,8	2,4	100,0

P=0,002; Value=20,413

Bireyler, hem halen içinde buldukları çalışma koşullarında hem de olası çalışma alanlarında dış görünüşleri ile bütünsel ve görsel bir farklılık yaratarak varlık kazanmaktadırlar. Zira onların bedenleri üzerinde kontrolü sağlama girişimleri sadece bundan ibaret değil aynı zamanda spor salonlarında yer alma girişimleri aynı amaca yönelik bir deneyim olabilmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de bireylerin spor merkezlerine yönelimlerinde birçok faktörün etkili olduğu söylenebilir.

Spor merkezlerini seçmeye yönelik tercihte yönlendirici ve ikna edici faktörler olarak sıralanan “kişisel tercih”, “arkadaş çevresi”, “iş şartları” ve “aile tavsiyesi”, birbirinden analitik olarak ayrılacak unsurlardır. Bu nedenle kişisel tercih algısının anlamlı şekilde yüksek oranda olması, söz konusu faktörün diğer faktörlerden etkilenmediği ve kendi başına müstakil bir faktör olduğu şeklinde düşünülmemelidir. Spor salonlarını talep etmede bireyler üzerinde etki oluşturan arkadaş çevresi, sadece spor salonlarının adreslerini ve onların işlevselliğini gösteren bir etki değil aynı zamanda özellikle akran gruplar arasında güçlü bağın bu alana nasıl yansıdığını da göstermektedir. Bireylerin günlük sohbetlerine sıkça yansıdığı düşünülen sportif faaliyetlerine yönelik söylemleri ve eylemleri onların bu alanda birbirlerini nasıl etkilediğini göstermesi açısından önemlidir. Aynı şekilde iş koşullarının bedensel estetik görünümü dönüştürmeye yönelik pratiklerin yerine getirilmesinde bir enstrüman olan spor salonları talebi, iş arkadaşları da diyebileceğimiz iş yeri gerçekliğinden etkilenmektedir. Bu nedenle iş yeri ya da iş koşulları hem iş yerinin paylaşımından hem de satıcı-alıcı ilişkilerinden dolayı bedensel estetik bir duruş dayatmaktadır. Daha açıkçası estetik bedene sahip olmaya kaynaklık eden spor salonları hem iç hem de dış grup ilişkilerinde anlamlı ve önemli bir enstrüman olmaktadır. Spor salonları algısında ailenin etkisinin diğer faktörlerden

en az olması, günümüz aile biçimi olan çekirdek ailenin fonksiyonellik açısından yeterli düzeyde etkili olmadığı şeklinde düşünülebilir.

Tablo 6'daki veriler, bireylerin estetik görünümle ilgili pratikleri yerine getirmek için spor salonlarının müdavimleri olmasında kendilerini yani kendi tercihlerini ön plana çıkarmaktadır. Örneklem grubu %73,1 ile spor merkezlerini seçmede bireysel davrandıklarını belirtmektedirler. Kendilerinin haklı gerekçe ve doğru talep için spor salonlarına geldiklerini söyleyerek spor salonlarını aynı zamanda birer eğlenme ya da dinlenme alanları olarak algılanmaktadır.

Tablo 7: Türkiye’de Sporun Sorunlarının Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Değerlendirilmesi

Eğitim Düzeyi	Sayı ve Yüzde	Türkiye’de Sporun Sorunu					Toplam
		Toplumsal Bilinç Düzeyi Yetersizliği	Siyasi Müdahaleler	Ekonomik Yoksulluk ve Haksız Kazanç	Şike İddiaları	İddia Oynanmasına Aracılık Yapılması	
İlköğretim-Ortaöğretim	S	51	4	10	13	3	81
	%	63,0	4,9	12,3	16,0	3,7	28,3
Lisans	S	132	14	7	12	4	169
	%	78,1	8,3	4,1	7,1	2,4	59,1
Lisans Üstü	S	27	4	4	1	0	36
	%	75,0	11,1	11,1	2,8	0	12,6
Toplam	S	210	22	21	26	7	286
	%	73,4	7,7	7,3	9,1	2,4	100,0

P=0,030; Value=16,999

Eğitim düzeyi bağlamında örneklem grubu nezdinde Türkiye’de sporun temel problem alanını toplumsal bilinç düzeyi yetersizliği oluşturmaktadır (%73,4). İkinci derecede ise sırasıyla; şike iddiaları, siyasi müdahaleler, ekonomik yoksulluk ve haksız kazanç iddiaları yer almaktadır. Bunlar kısaca açıklanacak olursa şunlar söylenebilir.

Spor-siyaset ilişkisi, sadece uluslararası politika için değil iç politika için de geçerli bir husustur. Siyasi elitler, ülke genelinde ve kendi seçim bölgelerinde sporun siyasal açıdan yerine getirdiği işlevin farkındadırlar. Bu bağlamda sporun siyasallaşmasına verilebilecek tipik örnek futbol alanında üç büyük takımın verdiği siyasi mesajdır. Bunlardan Beşiktaş’ın halkın takımı ve sade vatandaşın kulübü olarak bilinmesidir. Fenerbahçe’nin ise zengin takımı olarak gücünü sermaye çevrelerine dayandırmış olmasıdır. Aynı şekilde Galatasaray ise aristokratların takımı olarak iyi eğitim almış zengin kesimin kulübü olmaktadır. Her üç büyük

takımın profesyonel kulüp yönetiminde karşılaşılan kaynak sıkıntısının aşılmasında kendi kulüplerinin taraftarı olan siyaset adamlarından istifade etme yoluna gitmeleri, içeride siyaset-spor (futbol) ilişkisinin boyutunu göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Benzer durumların uluslararası spor sahalarında da olduğu görülmektedir. Örneğin, 1936 Münih Olimpiyatları sırasında ABD’li siyahi bir atlet olan Jesse Owens, yapılan olimpiyat yarışlarında Alman rakiplerini geçerek dört altın madalya kazandığı yarışlar sırasında Hitler’in öfkesinden madalya törenini izlemeden stattan ayrılması bu durumun tipik bir göstergesidir. Aynı şekilde ellili yıllar da Madrid’in Barnebau stadında Katalonya takımı Barcelona ve Franko’nun desteklediği Real Madrid ile İspanya kupa finali siyaset spor ilişkisine bir başka tipik örneği sunmaktadır. Maçın ilk yarısını 3-0 önde tamamlayan Barcelona’ya devre arasında Franko’nun öfkesi iletilir. Gelen kişi: “Ya ikinci devrede maçı Real Madrid’e vereceksiniz ya da maçı kazanırsanız hiçbir Barcelonalı futbolcu bu stattan sağ çıkamayacaktır.” der. Bunun üzerine ikinci yarı başlar ve maçın sonunda Real Madrid Barcelona’yı 5-3 yener ve kupayı kaldırır.

Yukarıda spor siyaset ilişkisine verilen iç ve dış politik örnekler, Türk sporu çerçevesinde araştırma alanı bağlamında kayda değer bulunmamıştır. Zira Türkiye’de spora siyasetin etkisinin toplam %7,7 oranında kabul gördüğü göz önüne alınırsa siyasetin spor alanında etkili olmadığı söylenebilir. Aynı şekilde ekonomik yoksulluk ve haksız kazanç iddiaları ve iddia oynanmasına aracılık yapılması da spor için bir engel ve handicap olarak görülmemektedir. Türkiye’de 2000’li yıllarda ileri sürülen şike iddiaları da %9,1 oran ile kabul görse de spor için ciddi bir tehdit algısı oluşturmamaktadır.

3. 1. 5. Dindarlık Durumu Bağlamında Spor Salonları Algısı

Dindarlık tanımlamasında Başgil, dindarlığı bireyin iyiliği ve adaleti, sadece sevdiği için değil, inandığı öbür dünya tasarımı mükâfatını almak için birçok ritüeli ifa etmesi olarak tanımlamaktadır. Örneğin, dindarların elitlerini oluşturan, dini önderlerin, dini görevlerini yerine getirirken, yüksek seviyeli bu dindarlar için iyilik ve adalet, Allah’ın emri olarak algılanmaktadır. Bunları yerine getirirken de sadece, Allah için yerine getirilmesi gereken eylemler olduğu düşüncesinden hareket edilmektedir (Başgil, 1991: 89-90). Benzer bir yaklaşımla, Günay’da dindarlığı geleneksel halk dindarlığı, seçkinlerin dindarlığı, laik dindarlık ve tranzisyonel dindarlık şeklinde dörde ayırmaktadır (Günay 1986: 55).

Tablo 8: Arzu Edilen Sporun Dindarlık Düzeyi Değişkenine Göre Değerlendirilmesi

Dindarlık Durumu		Arzu Edilen Spor Dalı			Toplam
		Mücadele Sporları	Bireysel Sporlar	Takım Sporları	
Çok Dindar	S	6	10	9	25
	%	24,0	40,0	36,0	8,7
Dindar	S	26	119	55	200
	%	13,0	59,5	27,5	69,9

Dinle İlgisi Az	S	8	45	8	61
	%	13,1	73,8	13,1	21,3
Toplam	S	40	174	72	286
	%	14,0	60,8	25,2	100,0

P=0,031; Value=10,602

İslam, insan sağlığı için gerekli olan sporu teşvik etmektedir. Bunun tipik örneği Hz. Muhammed'in "kuvvetli müminin zayıf müminden hayırlı olduğunu" söylemiş olmasıdır. Aynı şekilde Hz. Peygamber, "Sizden birinizin, kendisine gam ve keder bastığı zaman yayını kuşanıp kederini onunla dağıtmasından başka yapacağı bir şeyi yoktur" hadisi ile sporun bedenî faydası yanında psikolojik yararına da dikkat çekmiştir. Yine, "Sizden biriniz oklarıyla oynamaktan (egzersiz yapmaktan) usanmasın" demiştir (<http://www.altunbasspor.com/makaleler-mainmenu-47/23-teknik-bilgiler/99-lam-d-asindan-spor-ve-hapko.html>). Bugün tıp uzmanları da hem maddi hem de psikolojik hastalıklar için spor ve egzersiz üzerinde önemle durmaktadırlar. İslam dini açısından spor "beden ve ruh eğitimi tekniği" olarak uygun görülmüş hatta övülmüştür. Bu bağlamda toplumumuzun önemli oranının İslam-i unsurlardan oluştuğu göz önüne alınırsa spor tercih eğilimlerinin İslam-i değerler ile ilişkisine bakılmasını gerekli kılmaktadır.

İki dünya tasarımında ince bir denge kurmuş olan İslam anlayışı, ona tabi olan bireyleri hem kendisiyle, karşı cinsle ve hem de bunları içine alan tüm toplum ile ilişkilerini belirli değer ve normlarla belirlemiştir. Tablo: 9'da ankete katılanların yaklaşık %70'inin dindar olduğu göz önüne alınırsa arzu edilen spor dalının bireysel spor olarak seçilmesi dinde mahremiyetin ön plana çıktığını göstermektedir. Cinsiyet ayırımı gözetmeksizin araştırma alanında bireylerin sporu sağlıklı bir bedene sahip olmanın ilahi bir emir olduğu vurgusu ile bir dini ritüel gibi algıladığı ve spor salonlarını da bu bağlamda tercih ettiği şeklinde anlaşılmaktadır.

3. 1. 6. Siyasi Tercih Bağlamında Spor Salonları Algısı

Siyasal toplumsallaşma süreci siyasal kültürün aktarım süreci olarak ele alınabilir. Bu bağlamda Türkiye'de siyasal kültür; kurumları, kurumlar siyasal sosyalizasyonu; demokrat, sağcı ve solcu olmak üzere üç siyasal davranışı meydana getirmektedir. Bunlardan birincisi olan liberal, sosyal ve muhafazakâr demokrasi kelimelerinden türetilen **demokrat** kavramı, çoğulcu rejimin yönetim biçimini sürdüren farklı perspektifler oluşturan bir yaklaşımı ifade etmektedir. Demokratik toplumun değerleri; "hukukun üstünlüğü" "insan haklarına saygı" ve "milli irade" gibi hususlardır. Kısaca demokrat, demokrasi yanlısı olarak tanımlanabilir.

Türkiye'de genellikle 1970'li yıllardan itibaren etkin olarak ortaya çıkan siyasi bir söylem ve eylem olan **solculuk**, sosyal eşitsizliği kaldırmak isteyen siyasi bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Solculuk kavramı, emek-sermaye çelişkisinde emekten taraf, din, ırk, milliyet, cinsiyet vb. ayrımlar yerine insan merkezli bir yaklaşım olma iddiasında bir görüş olarak bilinmektedir. Bu bağlamda solculuğu kısaca sosyal ve ekonomik konularda sosyalizme yakın kabul edilen birtakım siyasi değişiklikler yapma görüşünü temsil eden kişi ya da partiler olarak tanımlayabiliriz (Türkçe Sözlük, 1998).

Türkiye’de yine 1970’li yıllarda solculuğa alternatif olarak etkin olan demokrat ve solculuk kadar taraftar bulan bir başka siyasi söylem ve eylem ise **sağcılıktır**. Onlar toplumsal eşitsizliği, ya etnik/ırksal, dini ve sosyo-kültürel farklılıklardan ya da piyasa ekonomisindeki rekabetten kaynaklandığı için kaçınılmaz, doğal ve normal gören bir görüştür. Bu bağlamda sağcılığı geleneklere ve göreneklere, mevcut düzene bağlı kalan siyasi görüşü temsil eden kişi yada siyasi parti olarak tanımlayabiliriz (Türkçe Sözlük, 1998).

Tablo 9: Türkiye’nin Spor Alanında Gelişmişliğinin Siyasi Tercih Eğilimine Göre Algılanması

Siyasi Tercih	Sayı ve Yüzde	Türkiye’nin Sporda Gelişmişlik Düzeyi			Toplam
		Evet	Hayır	Kısmen	
Sağcı	S	21	70	65	156
	%	13,5	44,9	41,7	54,5
Demokrat	S	8	32	33	73
	%	11,0	43,8	45,2	25,5
Solcu	S	7	25	25	57
	%	12,3	43,9	43,9	19,9
Toplam	S	36	127	123	286
	%	12,6	44,4	43,0	100,0

P=0,980; Value=0,426

Örneklem grubu, tüm siyasi söylem çerçevesinde Türkiye’nin sporda gelişmişliğini yetersiz olarak değerlendirmektedir. Örneğin tüm siyasi görüşler bağlamında Türkiye’de sağlıklı bir spor ortamının oluşturulmadığı, yönetim ve organizasyonların yanında sistemi yönlendirecek ve geliştirecek bilgi birikimine sahip uzman kişilerin olmadığı vurgusu ön plana çıkmaktadır. Aynı şekilde örneklem grubuna göre, spor alanında insan kaynağı olarak nitelendirilen; sporcu, antrenör, monitör, yönetici, mühendis, eğitimci, doktor, işletmeci, vb. uzmanların spor alanındaki kurum ve organizasyonlara yönelik eğitilip istihdam edilmesi yeterli görülmemektedir (Devecioğlu ve diğerleri, 2011: 627-654).

Siyasi görüşleri bağlamında sağcı, demokrat ve solcu olarak nitelendirilen tüm örneklem grubu, Türkiye’nin sporda gelişmişliğini alt yapıdan üst yapıya kadar geniş bir yelpazede vasat bir konumda ve tartışmalı görmektedir. Bu bağlamda, örneğin spor hukukçularının yeterli sayıda yetişmediği bir ortamda, sporun sağlıklı yönetilemeyeceği görüşü önem kazanmış olmaktadır. Aynı şekilde devlet okullarında yaşanan spor tesisi yetersizliği, malzeme problemi ve okullarda spor için ayrılan inan kaynaklarının azlığı temel problemlerden bir başkası olarak değerlendirilebilir. Yine, Türkiye’de devlete ait spor saha ve tesislerinin uluslar arası ölçütlere uygun olmaması temel problem alanlarını oluşturmaktadır.

Söz konusu eleştirilere verilebilecek cevap, yerel enerjiyi ve motivasyonu harekete geçirebilecek olan yerel yönetimlerin amatör sporun okullara girmesini sağlamaları, sporun yaygın kabul görmesini teşvik etmesi, tesis inşaatı ve yönetimde daha başarılı olabilmesi ile mümkündür. Toplumsal bir kurum olma özelliği taşıyan sporun geniş kitlelere yayılması, herkesin spor imkânlarından yararlanması, sporun bireye ve topluma kazandıracığı değerlerle insan ve toplum sağlığının ve mutluluğunun sağlanması, yerel yönetimlerin spor politikaları ve yatırımlarına gereken önemi vermeleri ile mümkün olacaktır. Araştırma verilerine göre sporun gençlik hizmeti olarak sunumunda da sorunlar yaşandığı görüşü benimsenmektedir. Türkiye’de farklı genç gruplarının sportif ihtiyaçları dikkate alınarak gençlerin potansiyellerini geliştirebilmelerine imkan sağlanmasında problemler bulunmaktadır. Aynı şekilde araştırma verilerine göre sporun gençliğin gelişiminde ve korunmasında etkin bir araç olarak kullanılmadığı da söylenebilir. Ayrıca kadınların spor yapması için projeler ve yeterli çalışmalar yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda spor alanında kurumsallaşmanın yeterli olmadığı vurgusu ön plana çıkmaktadır (Kale ve Erşen, 2003: 149-153).

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Spor salonlarını bir toplumsal ihtiyaca cevap vermeye yönelik arz ve talep dengesi olarak değerlendirebiliriz. Bu bağlamda spor faaliyetlerini, sanayi toplumunun dönüştürdüğü önemli bir ekonomik ve siyasal alan olarak ifade etmek mümkündür. Örneğin futbolun siyasi alana yansıyan tipik örneği onun bir manipülasyon, yönlendirme aracı gibi kullanılabileceğine yönelik iddialardır.

Spor, günümüzde sosyalleştirici araçlar vasıtası ile bireylere aktarılmaktadır. Bu nedenle spor tercih eğilimlerinin nedenleri ve sonuçları sadece kitle iletişim araçlarının etkisi ve spor profesyonelleri ile ilgili olmayıp farklı sosyal kurumlarla da ilgili olmaktadır. Her toplumda olduğu gibi Türkiye’de de spor tercih eğilimleri toplumun farklı kültür öğelerinden etkilenerek belirli bir niteliğe ulaşmaktadır.

Türkiye’de spor tercihlerinin açıklanması değişik nüfus bileşenlerinin etkisinin belirlenmesinde gözükmemektedir. Özellikle 1960’lı yıllardan sonra başta batı olmak üzere bütün dünyada ortaya çıkan bedene vurgu bireylerin hem biyolojik hem de psikolojik süreçlerini yeniden tanımlar hale gelmiştir. Bu nedenle spor merkezlerine katılma talebi artmıştır. Kadınlar bireysel sporları %74,0 oranında tercih ederken erkekler %45,8 oranında tercih etmektedirler. Bu bağlamda kadınlar sağlıklı ve estetik bir bedenin bireysel sporla gerçekleşeceğine inanmakta ve bireysel sporun onlar açısından bir yaşam biçimi olarak değerlendirildiği söylenebilir. Medeni durumun sağlam ve estetik bir bedene sahip olmada bireyler için olağandan daha fazla çekici olmanın bir aracı olduğu görülmektedir. Vücut geliştirme meselesinin medikal bir problem değil estetik bir bedene sahip olma hususunda toplumsal olduğu söylenebilir. Spor merkezlerine bireylerin estetik görünümle ilgili pratikleri yapması ve spor salonlarının müdavimleri olması onların gerçekte kendi kimliğine yaklaşması olarak düşünülebilir. Sağlıklı bir bedene sahip olmanın karmaşık sosyal bir bileşeni olan yaş faktörü estetik bir bedensel görünüme sahip olmaya yönelik pratiklerin muhtevasını etkilemektedir.

Bireyler hem halen içinde buldukları çalışma koşullarında hem de olası çalışma alanlarında dış görünüşleri ile bütünsel ve görsel bir farklılık yaratmak için spor salonlarında

yer almaya çalışmaktadırlar. Zira Türkiye’de bireylerin spor merkezlerine yönelimlerinde birçok faktörün kişisel tercihlerin ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Eğitim düzeyi bağlamında Türkiye’de sporun temel problem alanını toplumsal bilinç düzeyi yetersizliği olarak değerlendirilmektedir. Tüm siyasi söylemler içinde Türkiye’nin sporda gelişmişliği yetersiz olarak değerlendirilmektedir. Örneğin Türkiye’de sağlıklı bir spor ortamının oluşturulmadığı, yönetim ve organizasyonların yanında sistemi yönlendirecek ve geliştirecek bilgi birikimine sahip uzman kişilerin olmadığı vurgusu ön plana çıkmaktadır.

Kaynakça

- Andersen, R.E., Barlett, S.J., Morgan, G.D., Brownell, K.D. (1995) Weight loss, psychological, and nutritional patterns in competitive male body builders. *International Journal of Eating Disorders*, (18):49–57.
- Başgil, A.F. (1991). *Din ve Laiklik*, İstanbul: Yagmur.
- Bourdieu, P. (1995) “*Spor Sosyolojisi Notları*” Nazlı Ökten (Çev.). İstanbul: Hayalet Gemi.
- Cengiz, R. *Kadının Bir Gizemli Mekânı; Güzellik Salonları (Samsun Örneği ‘Samsun’a Bir Parantez Açıyoruz’ 13–16 Ekim 2011, Samsun.*
- Cengiz, R. (2006). *Estetiklileşen/Estetikleştirilen Birey/Kadın, Türk Dünyası araştırmaları*. İstanbul: Özenk.
- Cengiz, R. (2014). Seyirci ve Onun Rakipleri Arasında Sübjektif Bir Şiddet Alanı; Futbol, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 7, 117-135.
- Devecioğlu, S., Çoban, Bilal., Karakaya, YE. (2011) “Türkiye’de Spor Eğitimi Sektörünün Genel Görünümü”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(3), 627-654.
- DPT V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 1983, Ankara
- Erdemli, A. Spor Felsefesi Nedir? Sporda Psiko-Sosyal Alanlar Spor Yönetim Bilimleri, 1. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Kongresi, 26-27 Mayıs 2000, Ankara.
- GÖKÇE, Birsen, Toplum Bilimlerde Araştırma, Savaş Yayınları, Ankara, 1988
- Günay, Ü. (1986). "Modem Sanayi Toplumunda Din. I" *E Ü. İ. Fak. Dergisi*, 3.
<http://www.altunbasspor.com/makaleler-mainmenu-47/23-teknik-bilgiler/99-lam-d-asindan-spor-ve-hapko.html>
- Kale, R., Erşen, E. (2003). *Beden Eğitimi ve Spor Bilimlerine Giriş*, İstanbul: Nobel.
- Kin, A., Koşar, N., Tuncel, F. (1996). 8 Haftalık Step ve Aerobik Dansın Üniversiteli Bayanların Fiziksel Uygunluğuna Etkisinin Karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri Dergisi*, 7, (3),21-31.
- Kin-İşler, A. (1996). *Step ve Aerobik Dansın Üniversiteli Bayanların Fizyolojik Parametrelerine Etkisinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Morpa Spor Ansiklopedisi, Cilt 4, Morpa kültür Yayınları, İstanbul

Muscolino, J.E., Cipriani, S. (2004). Pilates and the “powerhouse”—I. *Journal of Bodywork and Movement Therapies*, 8, (1), 15–24.

Mustafa, E.E. (1982). *Sosyolojik Açıdan Spor*, İstanbul:Filiz.

Philip, E.M.(2009). Bigorexia: Bodybuilding and muscle dysmorphia. *Eur. Eat. Disorders Rev.*, 17, 191–198.

SENCER Muzaffer, IRMAK Yakut, *Toplumbilimlerinde Yöntem*, Say Yayınları, İstanbul, 1984

Taşmektepligil, M.Y., Bostancı Ö. (2000). Farklı özelliklere sahip fertlerin sportif faaliyetlere katılımlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2, 26–42.

Taşmektepligil, M.Y., İmamoğlu O. (1996). Türkiye’de Kültürel Yapının Spora Etkisi Üzerine Üzerine Düşünceler, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1, (1), 41–51.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, C.1–2

Uğur, E, Baysaling, Ö. (2002). *Herkes İçin Spor*. İstanbul: İlpress.

Voigt, D. (1998). *Spor Sosyolojisi*. Ayşe Atalay (Çev.). İstanbul: Alkım.

Yenigün, Ö., Çolak, T., Özbek, A., Yenigün, Nahit., Büyükdemirtaş,. T, Kurt, Ş. (2007). Çolak E. Farklı müzik hızlarında yapılan step-aerobik çalışmalarında diz ekleminin izokinetik performans farklılıklarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4, (1), 1-13.

Yetim, A. (2005). *Sosyoloji ve Spor*. İstanbul: Morpa.